

2021

ЩО ЖУРНАЛІСТИ Й ЖУРНАЛІСТКИ ДУМАЮТЬ ПРО ФЕМІНІЗМ?

РЕЗУЛЬТАТИ ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ

Пропонуємо вашій увазі звіт за результатами соціологічного онлайн-опитування, проведеного з 9 по 20 грудня 2021 року з метою вивчення спектру уявлень про сучасний фемінізм та його основні ідеї серед викладачів/ок журналістики, журналістів/ок, редакторів/ок, а також тих, хто працює у сфері медіа.

Авторка звіту: Надія Добрянська, аналітикиня Центру прав людини ZMINA.

Експертний супровід онлайн-опитування та звіту: Олена Стрельник, докторка соціологічних наук.

Матеріал створено в межах діяльності Центру прав людини ZMINA за підтримки посольства Федеративної Республіки Німеччина.

Посольство
Федеративної Республіки Німеччина
Київ

Зміст

Методологія	4
Соціально-демографічні характеристики опитаних	5
Що таке фемінізм	9
За що виступають сучасні феміністки.....	9
Думки респондентів/ок про поширені твердження про фемінізм та феміністок	9
Фемінізм та порушення прав чоловіків	18
Розпізнавання сексизму в заголовках новин	20
Фемінізм та освіта за фахом журналіста	22
Висновки	23

Онлайн-опитування Центру прав людини ZMINA з метою вивчення спектру уявлень про сучасний фемінізм та його основні ідеї серед викладачів/ок журналістики та журналістів/ок тощо.

Результати станом на 20 грудня 2021 року

Методологія.

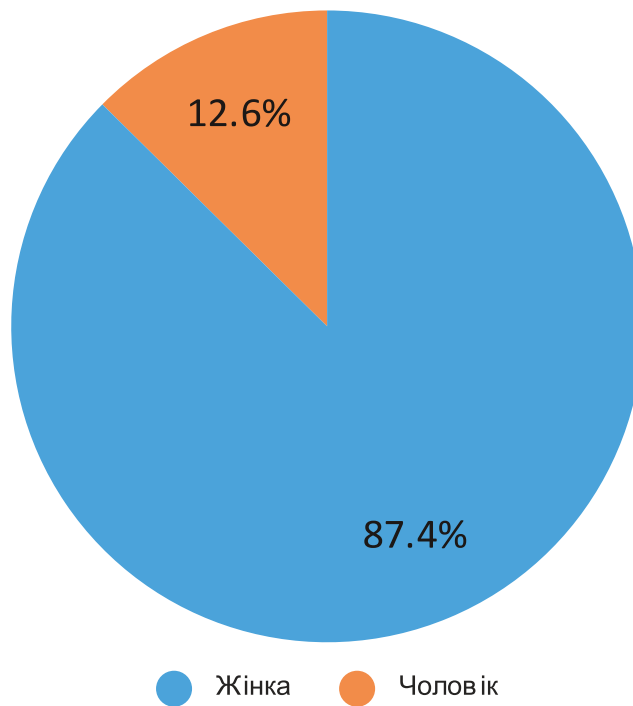
За методикою онлайн-анкетування (із використанням Google-форми) з 9 до 20 грудня 2021 року опитано 119 респондентів/ок. Вибірка сформована на основі самовідбору. Посилання з відкритим запрошенням до участі поширювали здебільшого через контакти Центру прав людини ZMINA серед викладачів/ок журналістики та журналістів/ок, а також серед аудиторії соціальної мережі «Фейсбук». До участі запрошували жінок та чоловіків, які працюють або навчаються у сфері журналістики та не є експерт(к)ами з тем гендерної рівності та фемінізму.

Дані опитування відображають погляди безпосередньо опитаних та не можуть бути поширені на населення країни загалом, адже в ньому взяли участь лише ті респондент(к)и, які мають стосунок до журналістської професії. Більшість респондентів/ок (70.4%) навчалася за спеціальністю «Журналістика», а щонайменше половина (52.5%) цікавиться тематикою прав людини, про що свідчить, зокрема, відвідування опитуваними навчальних заходів Центру прав людини ZMINA. Ми припускаємо, що всі ці фактори могли додатково спричинити похибку результатів.

Мета опитування – виявити особисті та професійні передумови реалізації гендерночутливої журналістики. Зокрема, ми з'ясували: 1) ступінь підтримки респондент(к)ами стереотипів та упереджень відносно ідей фемінізму; 2) деякі практичні навички гендерночутливої журналістики (на прикладі виявлення сексизму в медійних заголовках тощо); 3) досвід формування гендерної чутливості у фаховій університетській освіті (на прикладі досвіду сексизму та гендерночутливих курсів в університетах).

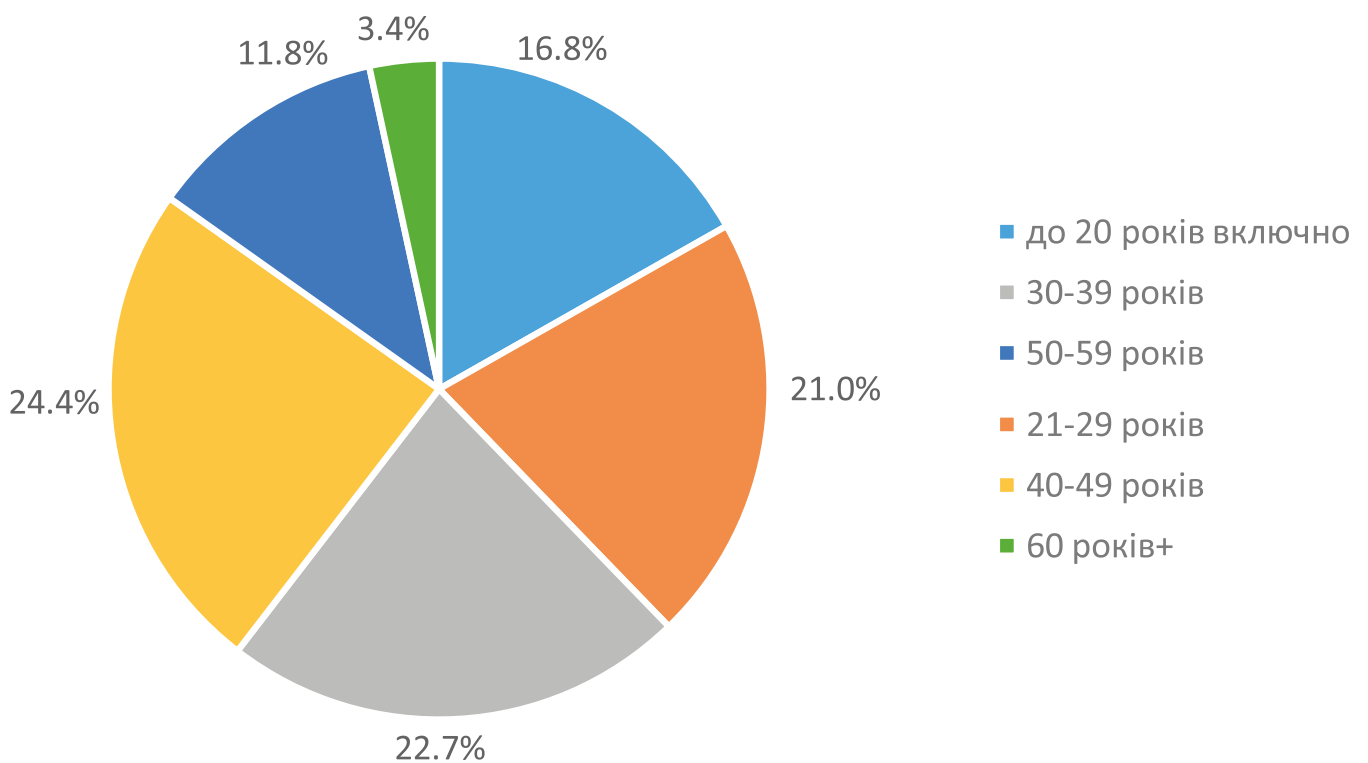
Соціально-демографічні характеристики опитаних

Серед респондентів/ок опитування 87.4% становили жінки, а 12.6% – чоловіки (Мал. 1).

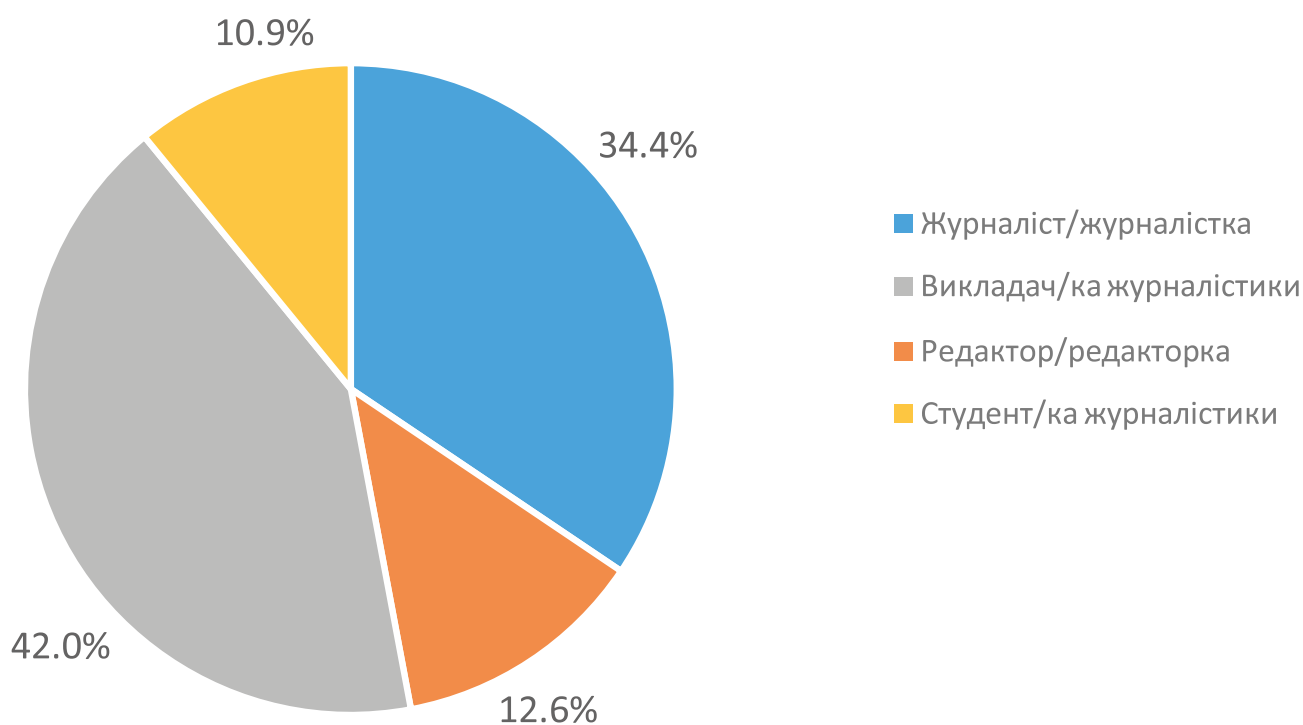
Мал. 1. Розподіл респондентів/ок за статтю

Кількість опитаних віком до 20 років включно становила 16.8%, віком від 21 до 29 років – 21%, від 30 до 39 років – 22.7%, від 40 до 49 років – 24.4%, від 50 до 59 років – 11.8%, віком від 60 років та старших – 3.4% (Мал. 2).

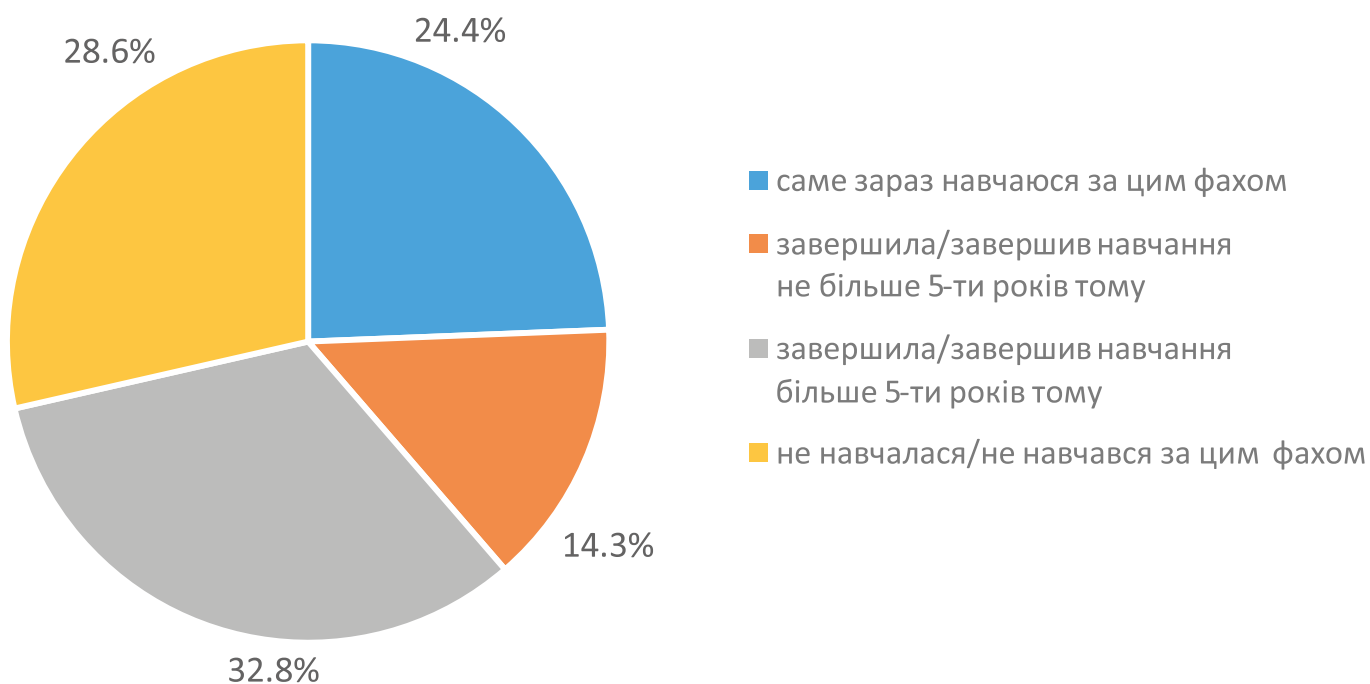
Мал. 2. Розподіл респондентів/ок за віком

Респондент(к)и опитування займаються різними видами діяльності у сфері журналістики. 34.4% з них є журналіст(к)ами, 12.6% – редактор(к)ами, 42% – викладач(к)ами журналістики, а 10.9% – студент(к)ами журналістики (Мал. 3).

Мал. 3. Розподіл респондентів/ок за видом діяльності у сфері журналістики

В опитуванні взяли участь 70.4% осіб, які навчалися за спеціальністю «Журналістика» (Мал. 4). Приблизно третина (32.8%) завершила навчання більше 5 років тому. 14.3% опитаних завершили навчання протягом останніх 5 років. Майже чверть респондентів/ок (24.4%) повідомила, що зараз здобуває фах журналіста. Однак чимала частка опитаних (28.6%) не має журналістської освіти.

Мал. 4. Розподіл респондентів/ок за наявністю журналістської освіти

Приблизно половина опитаних брала участь в освітніх заходах Центру прав людини ZMINA – 52.5%, а 47.5% респондентів/ок не брали участі в таких заходах або не пригадують, чи брали (Мал. 5).

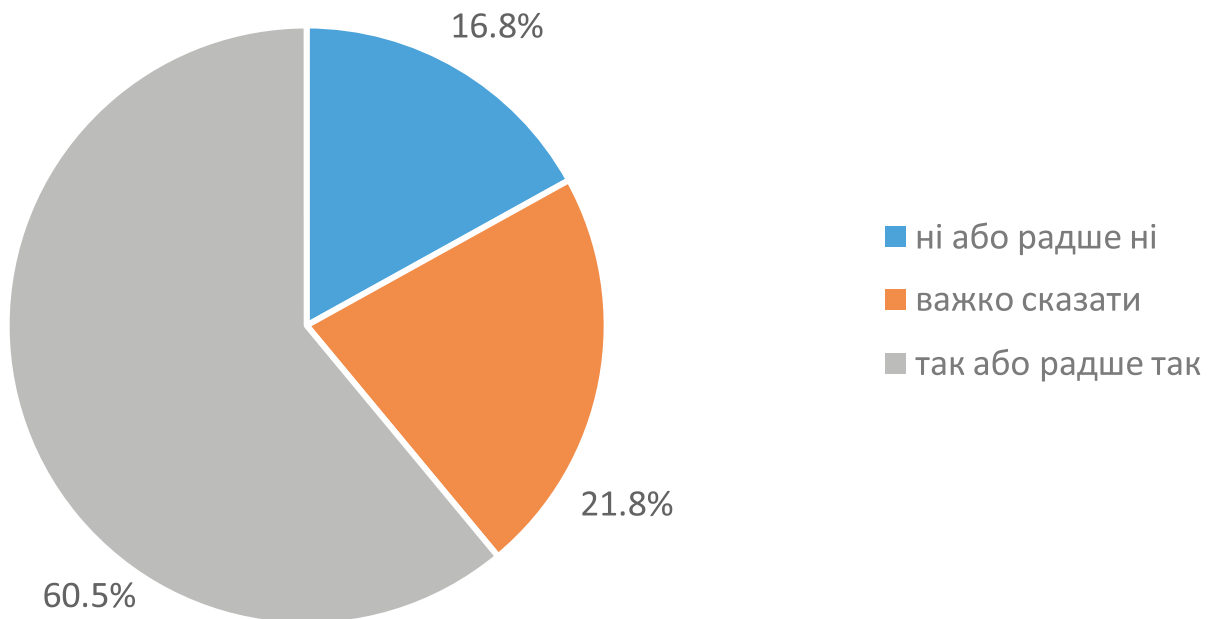
40% відвідували Академію з прав людини для викладачів та викладачок журналістики. 29.2% опитаних брали участь у конкурсі студентських робіт з прав людини як учасники чи учасниці або як наставники чи наставниці. Чверть респондентів/ок (25%) відвідувала тематичні освітні онлайн-заходи на кшталт циклу лекцій до Міжнародного дня прав людини 10 грудня. А 22.5% взяли участь у фестивалі «Праволюдність».

Мал. 5. Розподіл відповідей на питання: «Чи ви брали участь в освітніх заходах Центру прав людини ZMINA?» (респонденти/ки мали можливість обирати кілька відповідей).

Кількість феміністок та феміністів серед опитаних

60.5% опитаних можуть назвати себе феміністкою чи (про)феміністом – стільки відповіли «так» або «радіше так» на це питання. Це доволі очікувано, адже посилання на анкету поширювали здебільшого через контакти Центру прав людини ZMINA. 16.5% не можуть або радше не можуть назвати себе фемініст(к)ами. Ще 21.8% не визначилися з відповіддю (Мал. 6).

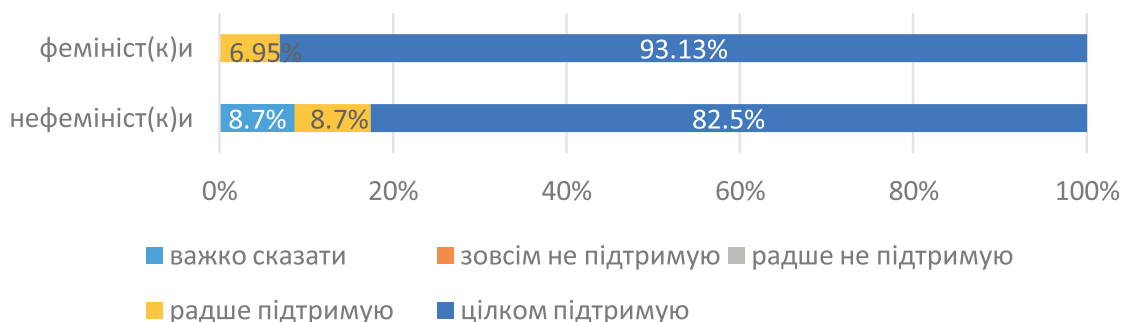
Мал. 6. Розподіл відповідей на питання: «Чи можете ви назвати себе феміністкою чи (про)феміністом?»

Ми спиралися на припущення, що основним чинником, який впливає на ставлення до ідей фемінізму, – це особиста ідентифікація себе як нефеміністки/та або феміністки/та. Тому провели порівняльний аналіз відповідей двох підгруп респондентів/ок – тих, які вважають себе фемініст(к)ами, та тих, які себе такими не вважають (до групи тих, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, віднесено також тих, які обрали позицію «важко сказати» у відповідь на питання про ідентифікацію).

Статистично ці групи були достатньо наповненими для проведення порівняльного аналізу відповідей.

Насамперед ми з'ясували, що більшість респондентів/ок обох груп підтримує ідею, що жінки та чоловіки повинні мати рівні права та рівні можливості реалізації цих прав.

Усі респондент(к)и, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, дотримуються такої думки (93.13% цілком підтримують, а 6.95% радше підтримують її). Водночас більшість респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, теж підтримує цю ідею: 82.5% цілком підтримують її, 8.7% радше підтримують, а 8.7% не визначилися (Мал. 7).

Мал. 7. Розподіл відповідей на питання: «Чи підтримуєте ви ідею про те, що жінки та чоловіки повинні мати рівні права та рівні можливості реалізації цих прав?»

Що таке фемінізм

Ми поставили відкрите запитання учасникам опитування: «Напишіть, будь ласка, три слова, які асоціюються у вас зі словами «фемінізм», «феміністка»». Отримані відповіді ми класифікували за емоційною тональністю отриманих асоціацій (конотацією).

Більшість відповідей респондентів/ок містили асоціації з позитивною конотацією, що очікувано з урахуванням того, що більше половини опитаних вважають себе фемініст(к)ами. Вони часто асоціювали фемінізм з такими словами, як «свобода», «рівність», «толерантність», «права», «гідність». Однак частина опитаних повідомили про негативні асоціації з фемінізмом. Зокрема, зазначали такі: «Агресія, фанатизм, профспілка»; «агресія, домінування, нав'язування».

Дуже невелика частина асоціацій респондентів/ок були нейтральними. Наприклад: «Перформанси, боротьба, протести».

За що виступають сучасні феміністки

Під час опитування ми поставили учасникам та учасницям відкрите запитання: «Як ви думаєте, що таке фемінізм, та за що виступають сучасні феміністки?».

Майже половина (48.7%) респондентів/ок вважає, що феміністки виступають за рівні права та можливості для жінок та чоловіків, проти дискримінації та гендерного насильства, а також за свободу вибору для жінок. Наприклад, одна учасниця написала: *«Сучасні феміністки виступають за те, що жінки та чоловіки повинні мати рівні права та рівні можливості реалізації цих прав». Інша зазначила, що феміністки виступають «за право обирати, як рухатися в своєму житті. Без осуду, тиску, без бар'єрів та обмежень. Хочеш – сидиш вдома і виховуєш дітей, хочеш – будуєш кар'єру, хочеш – усе поєднуєш».*

7.6% опитаних вважають, що фемінізм виступає проти чоловіків та рівності, а радше за домінування жінок. На думку одного з респондентів, фемінізм виступає «за зворотну дискримінацію: отримання переваг просто за належність до жіночої статі».

Також 3.4% респондентів/ок зазначали, що фемінізм є розмаїтим. Зокрема, 1.7% опитаних засуджували напрями фемінізму, які агресивні до чоловіків та проти жінок, які не відповідають їхнім стандартам. Одна респондентка зазначила:

«Я за той фемінізм, який обстоює рівність прав жінки та чоловіка на сім'ю, кар'єру, самовизначення. Саме за рівність, а не приниження однієї зі статей. За право вибору чоловіків і жінок. Тобто, якщо жінка хоче бути домогосподаркою і варити чоловіку борщ, бо вона хоче бути «берегинею домашнього затишку», то за це її не потрібно засуджувати. Але вона має мати вибір, а не робити це через безвихідь. Я проти радикальних напрямів феміністичних рухів, які зараз існують, в т.ч. які передбачають повний ігнор чоловічої статі, приниження чоловіків, а також засудження жінок, які не хочуть будувати кар'єру».

Думки респондентів/ок про поширені твердження про фемінізм та феміністок

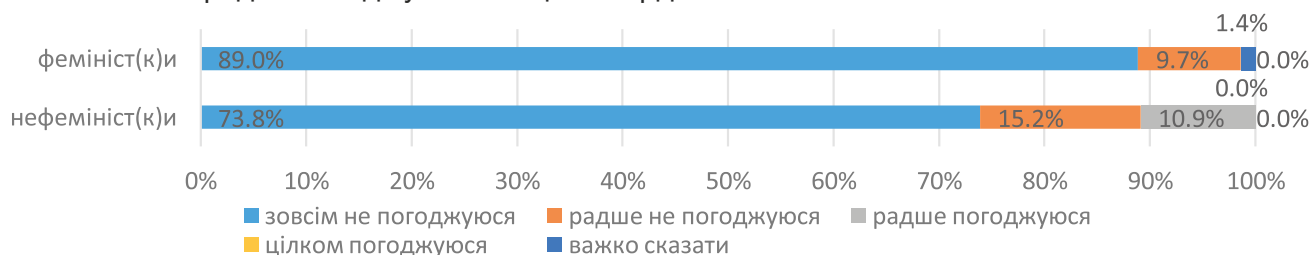
Ми запропонували учасникам та учасницям опитування висловити свою думку щодо переліку 19 тверджень про фемінізм та феміністок/феміністів. Ці питання були використані в онлайн-опитуванні «Що в Україні думають про сучасний фемінізм та феміністок», проведеному в серпні 2021 Центром прав людини ZMINA. Частина цих тверджень є негативними (відображають певні упередження), частина – позитивними, декілька – нейтральними. Ми розуміємо, що в теорії фемінізму навряд чи вдасться знайти чіткі та однозначні відповіді щодо деяких з них. На етапі формулювання цих тез ми виходили радше з практичного досвіду спостереження за дискусіями: саме довкола них часто формуються або відверті упередження відносно фемінізму та феміністок, або принаймні непорозуміння.

1.«Жінки-феміністки здебільшого непривабливі»

Майже ніхто з респондентів/ок не погоджується, що жінки-феміністки здебільшого непривабливі (Мал. 8).

98.7% опитаних, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не поділяють цієї думки. Зокрема, 89% зовсім не згодні, а 9.7% радше не погоджуються з нею. Лише близько 1.4% не визначилися з відповіддю.

Також 89.1% опитаних, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням. Зокрема, майже три чверті (73.8%) зовсім не погоджуються, а 15.2% радше не погоджуються. Натомість 10.9% радше погоджуються з цим твердженням.

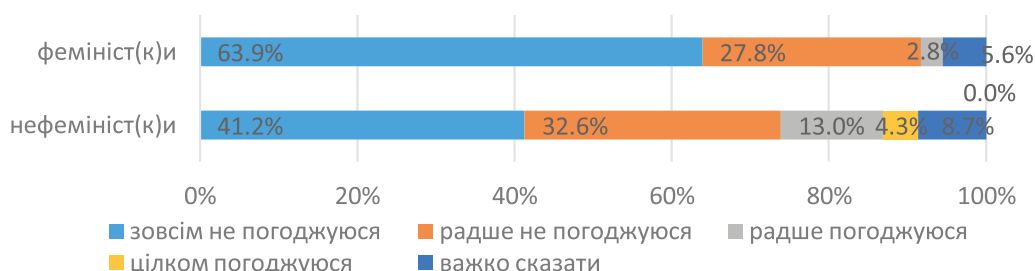
Мал. 8. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтесь ви з тим, що «Жінки-феміністки здебільшого непривабливі?»»

2. «Феміністки зневажають чоловіків»

Більше половини опитаних не поділяють думки, що феміністки зневажають чоловіків (Мал. 9).

Так, 91.7% респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням. Зокрема, близько двох третин (63.9%) зовсім не згодні, а більше чверті (27.8%) радше не погоджуються. Лише 2.8% опитаних цієї підгрупи радше схиляються до такої думки. 5.6% не визначилися.

Приблизно три чверті (73.8%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням. Із них 41.2% висловлюються категорично проти, а близько третини (32.6%) радше не погоджуються, що феміністки зневажають чоловіків. Натомість 17.3% згодні з цією думкою: 13% радше згодні, а 4.3% цілком згодні з нею. 8.7% опитаних не визначилися з відповіддю.

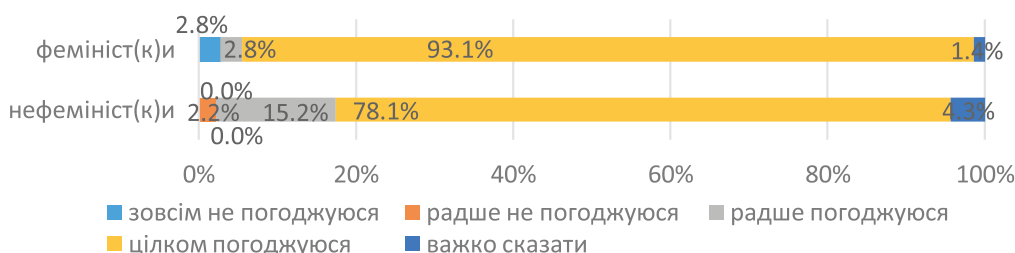
Мал. 9. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтесь ви з тим, що «Феміністки зневажають чоловіків?»»

3. «Феміністка може бути хорошою мамою»

Опитані з обох підгруп головню висловили упевненість, що феміністка може бути хорошою мамою (Мал. 10).

Майже всі респондент(к)и, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, переконані в цьому (95.9%): 93.1% з них цілком згодні, а 2.8% радше згодні з цим твердженням. Лише 2.8% мають протилежну думку. 1.4% з цієї підгрупи не визначилися.

Водночас 93.3% респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, також згодні з цим твердженням: приблизно три чверті (78.1%) цілком погоджуються з ним, 15.2% радше погоджуються. Однак 2.2% радше не поділяють цієї думки. Іще 4.3% опитаних цієї підгрупи не визначилися з відповіддю.

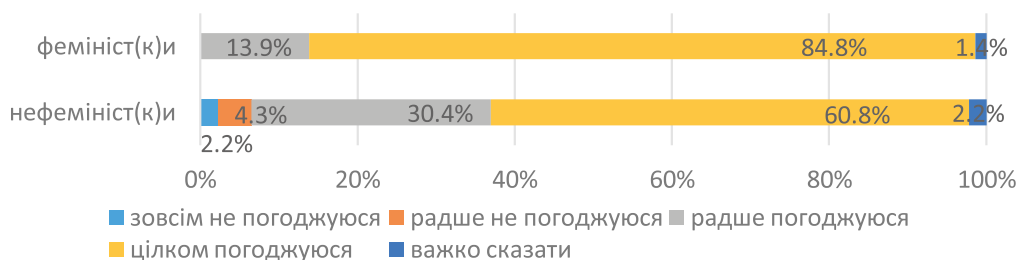
Мал. 10. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтесь ви з тим, що «Феміністка може бути хорошою мамою?»»

4. «Не тільки жінки, а й чоловіки можуть підтримувати фемінізм».

Більшість опитаних з обох підгруп згодна з тим, що не тільки жінки, а й чоловіки можуть підтримувати фемінізм (Мал. 11).

Практично всі (98.7%) респондент(к)и, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, переконані в цьому. Із них 84.8% цілком згодні, а 13.9% радше погоджуються з цим твердженням. Та 1.4% не визначилися з думкою.

Також більшість (91.2%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, упевнені, що не тільки жінки, а й чоловіки можуть підтримувати фемінізм. 60.8% цілком погоджуються, а 30.4% радше погоджуються з цим твердженням. Лише 6.5% не поділяють цієї думки: 2.2% зовсім не згодні, а 4.3% радше не погоджуються з нею. 2.2% не визначилися.

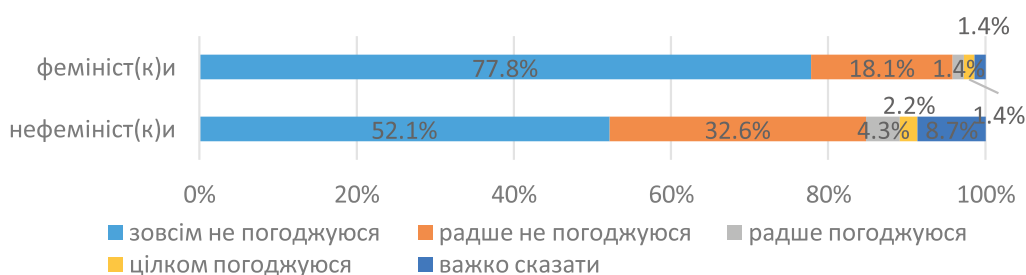
Мал. 11. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтесь ви з тим, що «Не тільки жінки, а й чоловіки можуть підтримувати фемінізм»?»

5. «Ідеї фемінізму суперечать сімейним цінностям»

Опитані з обох підгруп здебільшого відкидають тезу, що ідеї фемінізму суперечать сімейним цінностям (Мал. 12).

Майже всі (95.9%) респондент(к)и, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням. Приблизно дві чверті (77.8%) з них категоричні у своїх переконаннях, а 18.1% зазначили, що радше не погоджуються. Лише 2.8% підтримують це твердження 1.4% цілком згодні, а 1.4% радше згодні з ним. 1.4% не визначилися з думкою.

Більше трьох чвертей (84.7%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням. Приблизно половина (52.1%) з них зовсім не підтримують, а близько третини (32.6%) радше не погоджуються з ним. Однак 6.5% опитаних цієї підгрупи мають інші переконання: зокрема, 4.3% радше згодні з наведеною тезою, а 2.2% цілком згодні з нею. 8.7% не визначилися.

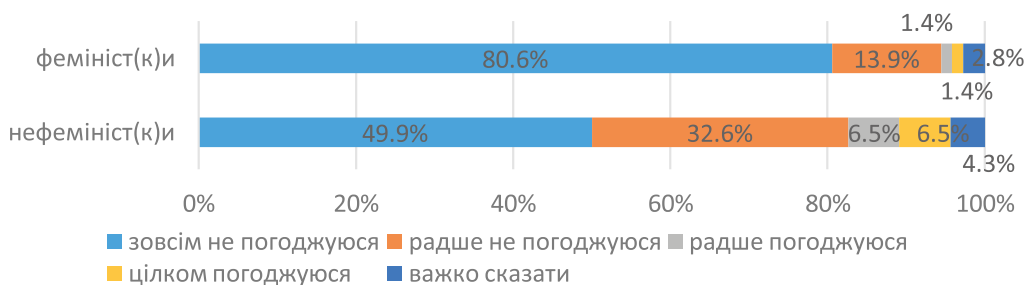
Мал. 12. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтесь ви з тим, що «Ідеї фемінізму суперечать сімейним цінностям»?»

6. «Ідеї фемінізму роблять неможливими флірт та романтику»

Більшість опитаних з обох підгруп не згодна з тим, що ідеї фемінізму роблять неможливими флірт та романтику (Мал. 13).

Так, 94.5% респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, відкидають це твердження. Більше трьох чвертей (80.6%) з них зазначили, що зовсім не згодні, а 13.9% радше не погоджуються з ним. Лише 2.8% схильються до такого переконання: 1.4% цілком згодні, а 1.4% радше згодні. Іще 2.8% не визначилися з відповіддю.

Більше трьох чвертей (82.5%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, також не поділяють цієї думки. Майже половина (49.9%) з них категорична в цьому, а близько третини (32.6%) радше не погоджуються з нею. Водночас 13% переконані, що ідеї фемінізму роблять неможливими флірт та романтику: 6.5% радше згодні з нею, і так само 6.5% цілком згодні з нею. 4.3% не визначилися.

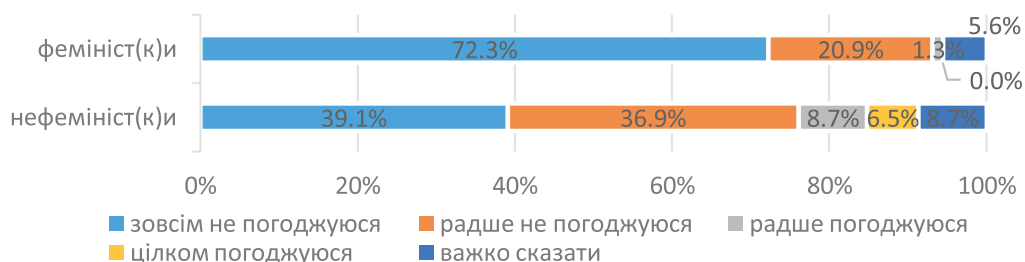
Мал. 13. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтеся ви з тим, що «Ідеї фемінізму роблять неможливими флірт та романтику?»»

7. «Фемінізм призводить до утисків та дискримінації чоловіків»

Переважно опитані з обох підгруп не згодні з тим, що фемінізм призводить до утисків та дискримінації чоловіків (Мал. 14).

Так, 93.2% респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не поділяють такої думки. До двох третин (72.3%) зовсім не згодні, а приблизно п'ята частина (20.9%) радше не погоджується з нею. Лише 1.3% радше погоджуються із такою тезою. 5.6% респондентів/ок не визначилися з відповіддю.

Приблизно три чверті (76%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, також не згодні з цим твердженням. 39.1% зовсім не погоджуються з ним, а 36.9% радше не погоджуються. Натомість 15.2% поділяють цю думку: 8.7% радше згодні, а 6.5% цілком згодні з нею. 8.7% не визначилися.

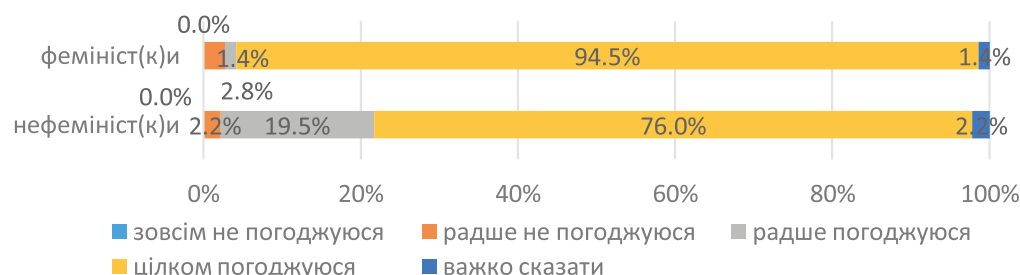
Мал. 14. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтеся ви з тим, що «Фемінізм призводить до утисків та дискримінації чоловіків?»»

8. «Феміністка може створити хорошу сім'ю»

Більшість опитаних з обох підгруп висловила упевненість, що феміністка може створити хорошу сім'ю (Мал. 15).

Майже всі (95.9%) респондент(к)и, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, переконані в цьому: зокрема, 94.5% зазначили, що цілком згодні з цією думкою, а 1.4% радше погоджуються з нею. Лише 2.8% радше не поділяють її, і ще 1.4% не визначилися.

Водночас 95.5% респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, теж згодні з цим твердженням. Зокрема, майже три чверті (76%) цілком погоджуються, а 19.5% радше погоджуються з ним. Лише 2.1% радше не згодні, а 2.2% не визначилися.

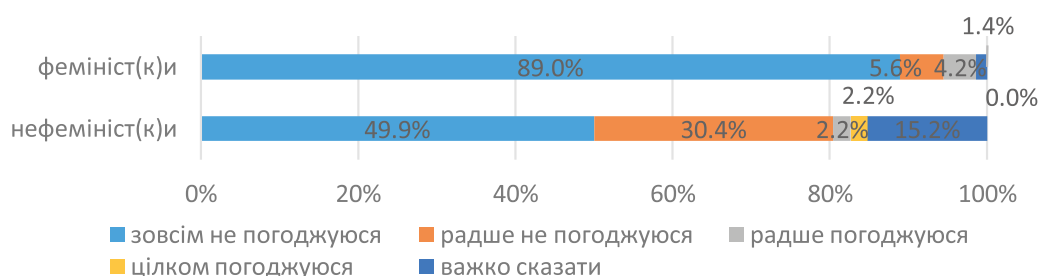
Мал. 15. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтеся ви з тим, що «Феміністка може створити хорошу сім'ю?»»

9. «Феміністками переважно стають від нестачі чоловічої уваги»

Опитані засвідчили, що не вважають, буцімто феміністками переважно стають від нестачі чоловічої уваги (Мал. 16).

Так, 94.6% респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням. Зокрема, 89% зовсім не згодні, а 5.6% радше не погоджуються з ним. Лише 4.2% радше погоджуються із цим твердженням, а 1.4% не визначилися.

Приблизно три чверті (79.4%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, також не поділяють цієї думки. Половина (49,9%) з них зовсім відкидає її, а до третини (30.4%) радше не погоджуються з нею. Лише 4.4% згодні з цією думкою: 2.2% радше згодних і така сама кількість цілком згодних з нею. Варто зауважити досить значний відсоток тих опитаних цієї підгрупи, які не визначилися з відповіддю, – 15.2%.

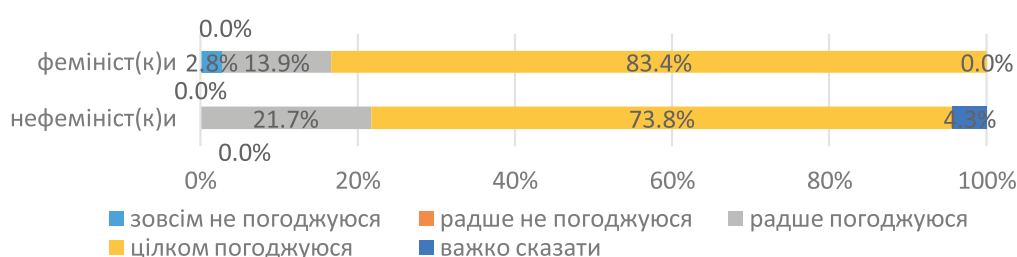
Мал. 16. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтесь ви з тим, що «Феміністками переважно стають від нестачі чоловічої уваги»?»

10. «Феміністка може виглядати жіночно та сексуально»

Здебільшого опитані з обох підгруп переконані, що феміністка може виглядати жіночно та сексуально (Мал. 17).

Майже всі (97.3%) респондент(к)и, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, згодні з цим твердженням: 83.4% цілком згодні, а 13.9% радше погоджуються з ним. Лише 2.8% радше не погоджуються із цим твердженням.

Також 95.5% респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, згодні з цим твердженням. Зокрема, майже три чверті (73.8%) цілком погоджуються, а 21.7% радше погоджуються з ним. 4.3% не визначилися.

Мал. 17. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтесь ви з тим, що «Феміністка може виглядати жіночно та сексуально»?»

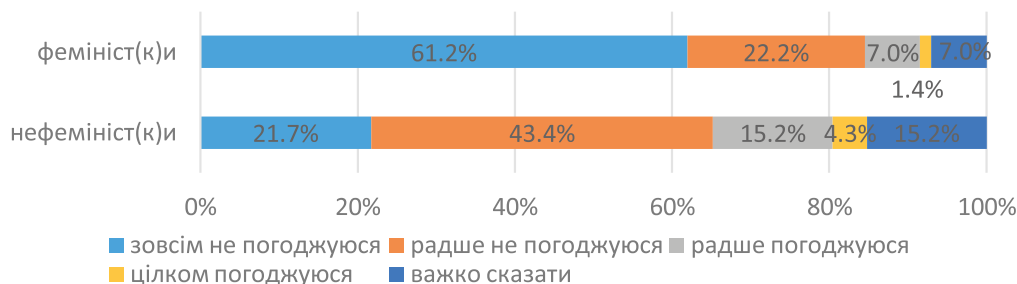
11. «Феміністками стають переважно жінки, яких скривдили чоловіки»

Більшість опитаних з обох підгруп не поділяють думки, що феміністками стають переважно ті жінки, яких скривдили чоловіки (Мал. 18).

Так, 83.4% респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням. Із них до двох третин (61.2%) зовсім не згодні, а менше чверті (22.2%) радше не погоджуються. Щоправда, 8.4% схильні так думати: зокрема, 7% радше погоджуються, а 1.4% цілком погоджуються з наведеною тезою. 7% не визначилися.

Водночас це твердження менше підтримали ті, хто не вважає себе фемініст(к)ами: 65.1% респондентів/ок цієї підгрупи не згодні з цим твердженням. Зокрема, 21.7% зовсім не погоджуються,

а 43.3% радше не погоджуються, що феміністками стають переважно ті жінки, яких скривдили чоловіки. 19.5% згодні з цією думкою: 15.2% радше згодні, а 4.3% цілком згодні з нею. 15.2% не визначилися.

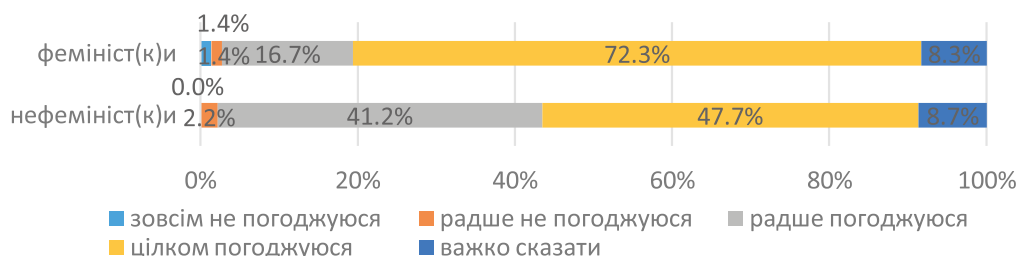
Мал. 18. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтесь ви з тим, що «Феміністками стають переважно жінки, яких скривдили чоловіки?»»

12. «Фемінізм передбачає, що в сім'ї обов'язки з хатньої праці та догляду за дітьми мають бути справедливо розподілені між подружжям»

Опитані з обох підгруп здебільшого згодні з тим, що фемінізм передбачає, що в сім'ї обов'язки з хатньої праці та догляду за дітьми мають бути справедливо розподілені між подружжям (Мал. 19).

Більшість (89%) респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, підтримують це твердження: майже три чверті (72.3%) цілком згодні, а 16.7% радше погоджуються з ним. Лише 2.8% не згодні з цим твердженням: 1.4% зовсім не погоджуються і така сама кількість радше не погоджується з ним. 8.3% не визначилися з відповіддю.

Приблизно три чверті (88.9%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, також згодні з цим твердженням. Зокрема, менше половини (44.7%) цілком погоджуються, 41.2% радше погоджуються з ним. 2.2% радше не згодні з цією думкою. 8.7% не визначилися.

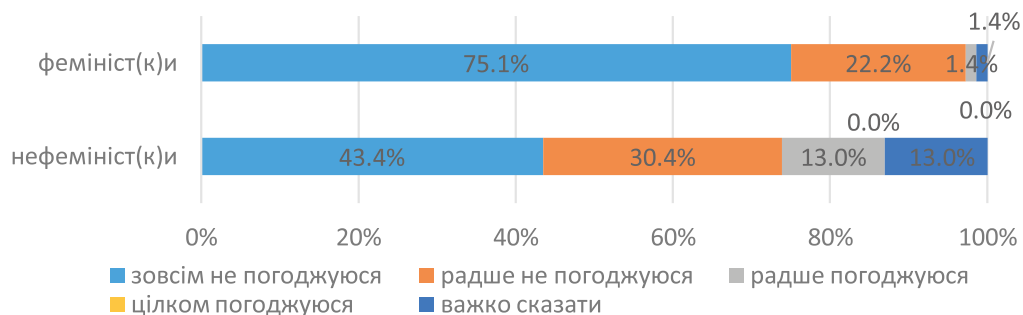
Мал. 19. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтесь ви з тим, що «Фемінізм передбачає, що в сім'ї обов'язки з хатньої праці та догляду за дітьми мають бути справедливо розподілені між подружжям?»»

13. «Феміністки прагнуть бути схожими на чоловіків»

Переважно опитані з обох підгруп не згодні з тим, що феміністки прагнуть бути схожими на чоловіків (Мал. 20).

Майже всі (97.3%) респондент(к)и, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не схиляються до такої думки. Із них приблизно три чверті (75.1%) зовсім не згодні, а менше чверті (22.2%) радше не погоджуються з нею. Лише 1.4% радше погоджуються з цією тезою. 1.4% не визначилися.

Приблизно три чверті (73.8%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням. 43.4% зовсім не погоджуються з ним, а до третини (30.4%) радше не погоджуються. 13% зазначили, що радше поділяють цю думку, і така сама кількість респондентів/ок не визначилася з відповіддю.

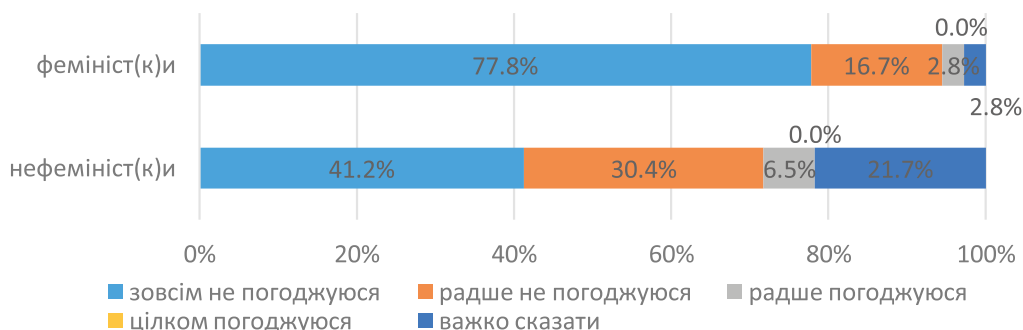
Мал. 20. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтеся ви з тим, що «Феміністки прагнуть бути схожими на чоловіків?»»

14. «Феміністки переважно нещасливі в особистому житті»

Більшість опитаних не вважає, що феміністки переважно нещасливі в особистому житті (Мал. 21).

Так, 94.5% респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням. Зокрема, понад три чверті (77.8%) зовсім не згодні, а 16.7% радше не погоджуються. Лише 2.8% радше погоджуються із цим твердженням. 2.8% не визначилися з думкою.

Заразом у групі нефеміністок/ів це твердження не знайшло значно більшої підтримки. Більше двох третин (71.6%) респондентів/ок цієї підгрупи також не вважають, що феміністки переважно нещасливі в особистому житті: 41.2% зовсім не погоджуються з цією думкою, а до третини (30.4%) радше не погоджуються. Лише 6.5% радше згодні з цією думкою. Однак приблизно п'ята частина (21.7%) не визначилася.

Мал. 21. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтеся ви з тим, що «Феміністки переважно нещасливі в особистому житті?»»

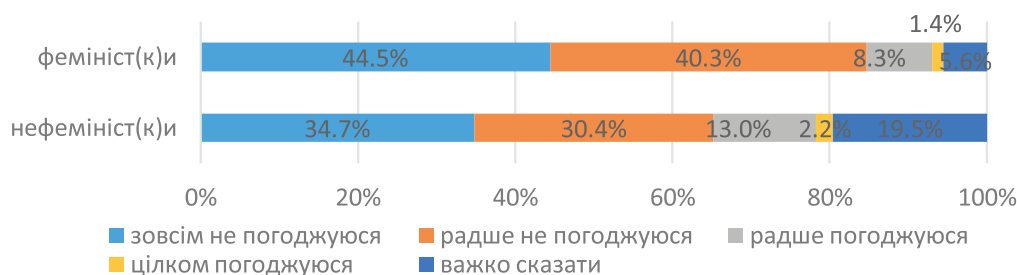
15. «Феміністки зверхньо ставляться до жінок, які є домогосподарками та не працюють»

Загалом опитані не поділяють думки, буцімто феміністки зверхньо ставляться до жінок, які є домогосподарками та не працюють (Мал. 22).

Більшість (84.8%) респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодна із зазначеним твердженням. Із них 44.5% опитаних зовсім не згодні, а 40.3% радше не погоджуються з ним. Натомість 9.7% поділяють цю думку: 8.3% радше погоджуються, а 1.4% цілком згодні з нею. 5.6% не визначилися.

Приблизно дві третини (64.8%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням. Зокрема, 34.7% зовсім не погоджуються з ним, а до третини (30.4%) радше не погоджуються. Натомість 15.2% з цієї групи висловили упевненість щодо зверхнього ставлення

феміністок до жінок, які є домогосподарками та не працюють: зокрема, 13% радше згодні з такою тезою, а 2.2% цілком згодні з нею. 19.5% не визначилися.

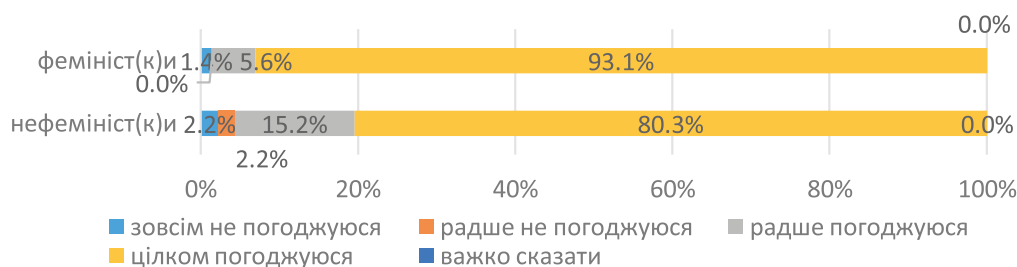
Мал. 22. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтеся ви з тим, що «Феміністки зверхньо ставляться до жінок, які є домогосподарками та не працюють?»»

16. «Феміністки виступають проти насильства та сексуальних домагань»

Більшість опитаних переконана, що феміністки виступають проти насильства та сексуальних домагань (Мал. 23).

Практично всі (98.7%) респондент(к)и, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, згодні з цим твердженням. Зокрема, 93.1% цілком згодні, а 5.6% радше погоджуються. Лише 1.4% зовсім не погоджуються із цим твердженням.

Водночас 95.5% респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, також поділяють цю думку. Із них приблизно три чверті (80.3%) цілком погоджуються, а 15.2% радше згодні з нею. Лише 4.4% не згодних з цією думкою: 2.2% зовсім не згодних і така сама кількість радше не згодних з нею.

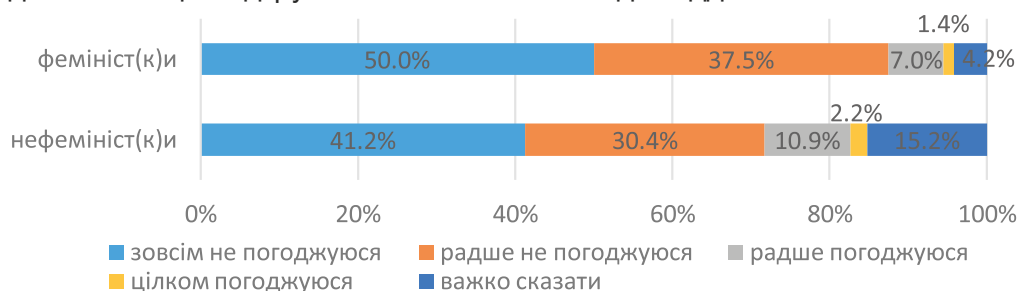
Мал. 23. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтеся ви з тим, що «Феміністки виступають проти насильства та сексуальних домагань?»»

17. «Феміністки критикують жінок, які хочуть виглядати сексуально привабливими»

Головно опитані не поділяють думки, що феміністки критикують жінок, які хочуть виглядати сексуально привабливими (Мал. 24).

Так, 87.5% респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням: половина (50%) зовсім не згодна, а більше третини (37.5%) радше не погоджуються. 8.4% усе-таки схиляються до такої думки: 7% радше погоджуються, а 1.4% цілком погоджуються з нею. 4.2% не визначилися.

Більше двох третин (71.6%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, не підтримують цієї тези. 41.2% зовсім не погоджуються, а до третини (30.4%) радше не погоджуються з нею. Натомість 13.1% висловили упевненість, що феміністки критикують жінок, які хочуть виглядати сексуально привабливими: 10.9% зазначили, що радше згодні, а 2.2% цілком згодні з такою думкою. 15.2% респондентів/ок з цієї підгрупи не визначилися з відповіддю.

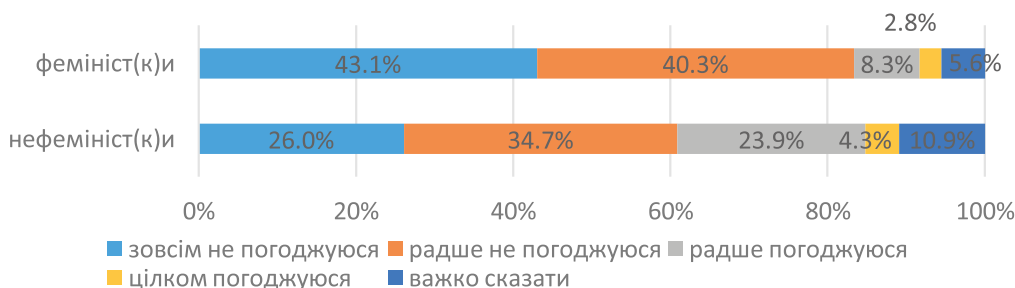
Мал. 24. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтеся ви з тим, що «Феміністки критикують жінок, які хочуть виглядати сексуально привабливими?»»

18. «Фемінізм засуджує прояви галантності з боку чоловіків»

Загалом більше половини опитаних не вважає, що фемінізм засуджує прояви галантності з боку чоловіків (Мал. 25).

Більшість (83.4%) респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодна з цим твердженням: 43.1% зовсім не згодні, а 40.3% радше не погоджуються з ним. Однак 11.1% поділяють таку думку. Зокрема, 2.8% цілком згодні, а 8.3% радше згодні з нею. 5.6% не визначилися.

Водночас лише більше половини (60.7%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з наведеним твердженням. Зокрема, чверть (26%) зовсім не погоджується, а близько третини (34.7%) радше не погоджуються з ним. Заразом чимало опитаних цієї підгрупи поділяють цю думку: майже чверть (23.9%) радше згодні, а 4.3% цілком згодні з нею. 10.9% не визначилися з відповіддю.

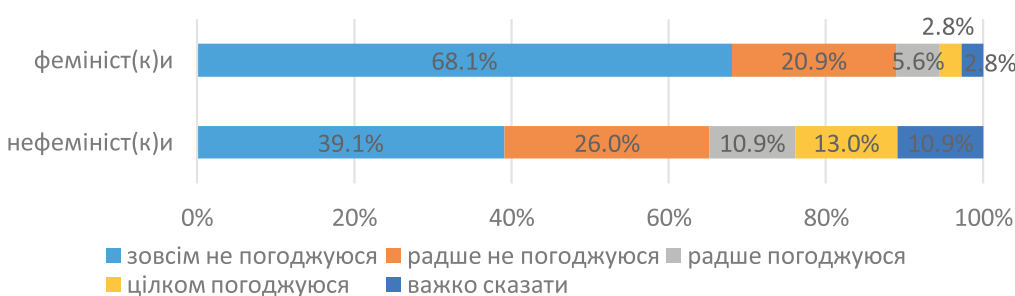
Мал. 25. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтеся ви з тим, що «Фемінізм засуджує прояви галантності з боку чоловіків»?»

19. «Фемінізм ігнорує біологічні відмінності між жінками та чоловіками»

Опитані здебільшого не схиляються до думки, що фемінізм ігнорує біологічні відмінності між жінками та чоловіками (Мал. 26).

Більшість (89%) респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, незгодні з цим твердженням. Зокрема, близько двох третин (68.1%) цієї підгрупи висловилися категорично з цього питання, а п'ята частина (20.9%) зазначила, що радше не погоджується з наведеним твердженням. Натомість 8.4% погоджуються з цією думкою: 2.8% цілком погоджуються, а 5.6% радше погоджуються. 2.8% не визначилися.

Дещо менше, до двох третин (65.1%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, не згодні з цим твердженням: 39.1% зовсім не погоджуються з цим твердженням, а 26% радше не погоджуються. Водночас майже чверть (23.9%) поділяє цю думку: 13% радше згодні, а 10.9% цілком згодні з нею. 10.9% не визначилися з відповіддю.

Мал. 26. Розподіл відповідей на питання: «Чи погоджуєтеся ви з тим, що «Фемінізм ігнорує біологічні відмінності між жінками та чоловіками»?»

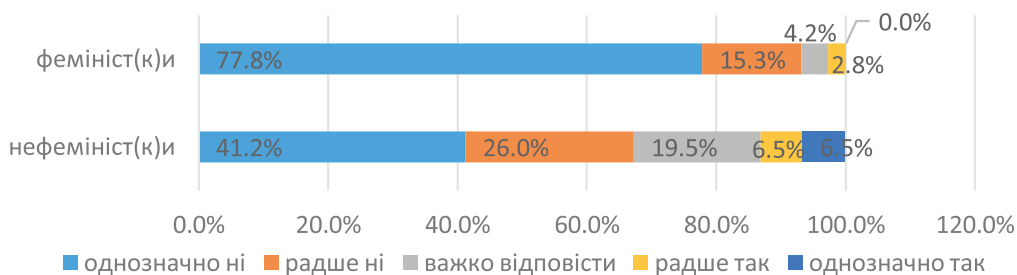
Фемінізм та порушення прав чоловіків

1. Думки щодо порушень прав чоловіків внаслідок поширення ідей фемінізму

Більшість опитаних вважає, що поширення ідей фемінізму не призводить до порушення прав чоловіків (Мал. 27). Проте спостерігаються певні відмінності у групах феміністок/ів та нефеміністок/ів.

93.1% респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, переконані, що поширення ідей фемінізму не призводить до порушення прав чоловіків. Однозначно так вважають 77.8% з них, а 15.3% скоріше погоджуються з такою думкою. Натомість 2.8% радше впевнені, що поширення ідей фемінізму призводить до порушення прав чоловіків. 4.2% не визначилися з відповіддю.

Дві третини (67.2%) опитаних, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, вважають, що поширення ідей фемінізму не призводить до порушення прав чоловіків. 41.2% однозначно погоджуються з такою думкою, а приблизно чверть (26%) скоріше погоджується з нею. 13% респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, вважають, що поширення ідей фемінізму призводить до порушень прав чоловіків: 6.5% однозначно притримуються такої думки і така сама кількість радше згодна з нею. Майже п'ята частина (19.5%) опитаних з цієї підгрупи не визначилася з відповіддю.

Мал. 27. Розподіл відповідей на питання: «Як ви думаєте, чи призводить поширення ідей фемінізму до порушення прав чоловіків?»

2. Ситуації, в яких поширення ідей фемінізму призводить до порушень прав чоловіків, на думку респондентів/ок

Ми поставили відкрите питання про те, в яких ситуаціях найчастіше відбувається порушення прав чоловіків внаслідок поширення ідей фемінізму, на думку тих, хто так вважає. На нього дали відповідь загалом 22.7% респондентів/ок.

Частина опитаних повторили у своїй відповіді на це питання, що не вважають, що поширення ідей фемінізму призводить до порушення прав чоловіків. Наприклад, респондентка зазначила:

«Я не вважаю, що фемінізм обмежує чи порушує права чоловіків. Адже, на мою думку, фемінізм – це про жінку, про її «хочу і можу». Фемінізм – це про кар'єрний ріст жінки, про рівну зарплатню і т.д. Вважаю, що думка про те, що фемінізм обмежує права чоловіків нав'язують самі чоловіки». Інші респондент/ки зазначили, що права чоловіків порушуються внаслідок позитивної дискримінації. Наприклад, одна респондентка зауважила: «В Україні поки що цього немає. Але часто, якщо мова йде про конкурси або гранти, то перевага надається жінкам».

Невелика частина опитаних згадали так званий «радикальний фемінізм», який може призводити до порушень прав чоловіків. Одна респондентка зазначила:

«Я проти радикального фемінізму, який дискредитує всю ідею рівності, а прагне замінити патріархат на матріархат. Оці ось тези «ми без чоловіків впораємося», «ми за запліднення без чоловіків» і т.д. Сам фемінізм дає права не тільки жінкам, але й чоловікам, адже долає стереотипи. Для мене показовими є декрети для татусів. Адже це приклад, як у подружжі можна поділити обов'язки. І чоловік не страждає від того, що мусить «сутками работать на заводе» і бачити дитину раз в тиждень, і мати може дозволити собі працювати. Це круто, це рівність».

Декілька респондентів/ок зауважили можливу розгубленість чоловіків щодо їхніх «нових» ролей внаслідок поширення фемінізму. Одна учасниця опитування зазначила:

«Не думаю, що порушуватимуться саме права. Переживаю, що в чоловіків може виникнути непевність і сумніви, викликані подвійним меседжем щодо його «нового» функціоналу і коректної позиції, що йому посиляє суспільство. Цілком розумію, що така розгубленість є тимчасовим явищем, перехідною формою до чогось кращого, але тих конкретних людей (і жінок, і чоловіків), що потраплять у пастку цієї невизначеності, мені шкода. Сумно, коли заради побудови справедливого суспільства доводиться жертвувати особистим щастям конкретних людей».

Розпізнавання сексизму в заголовках новин

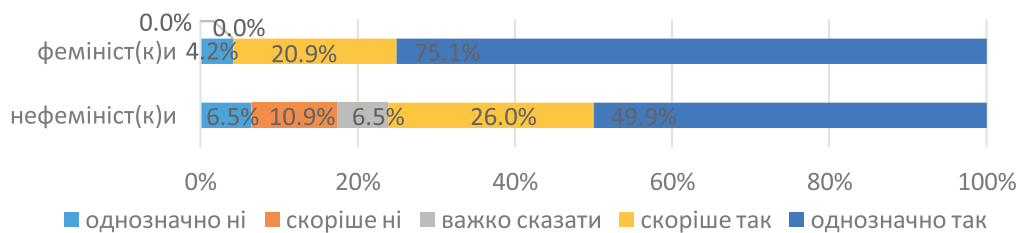
Ми запропонували респондентам та респонденткам відповісти, чи вони вбачають сексизм у трьох реальних заголовках новин.

1. «Дружина письменника з Черкас отримала нагороду за найкращу режисуру»

Здебільшого опитані вбачають у цьому заголовку сексизм (Мал. 28).

Практично всі (96%) респондент(к)и, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, вважають, що в цьому заголовку є сексизм. Зокрема три чверті з них (75.1%) зазначили, що він однозначно наявний, а 20.9% – що скоріше наявний. Натомість, 4.2% із них вважають, що в цій новині однозначно відсутній сексизм.

Три чверті (75.9%) респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, також вбачають у цьому заголовку сексизм. Однозначно так вважає майже половина з них (49.9%), а приблизно чверть із них (26.0%) вважає, що він скоріше присутній. 17.4% опитаних з цієї підгрупи не вбачають у цьому заголовку сексизму: 6.54% вважають, що він однозначно відсутній, а більше 10.9% – що він скоріше відсутній. 6.5% не визначилися з відповіддю.

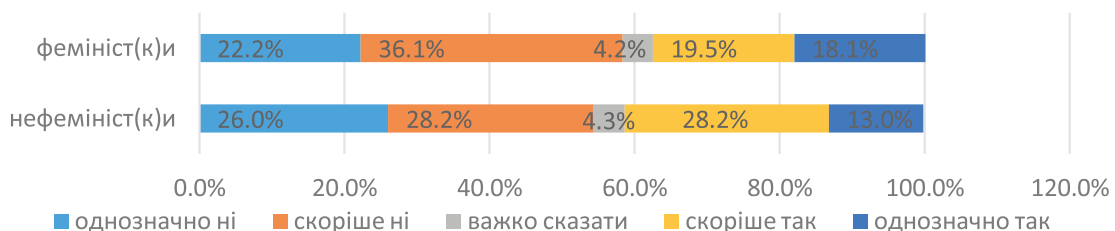
Мал. 28. Розподіл відповідей на питання: «Чи містить цей заголовок ознаки сексизму: «Дружина письменника з Черкас отримала нагороду за найкращу режисуру»?»

2. «У Греції президентом країни вперше стала жінка»

Більше половини респондентів/ок зазначили, що в цьому заголовку відсутній сексизм (Мал. 29).

Так, 58.3% опитаних, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, не вбачають у цьому заголовку сексизму. Із них 22.2% зазначили, що він однозначно відсутній, а 36.1% – що скоріше відсутній. Більше третини (37.6%) респондентів/ок з цієї підгрупи все-таки вбачають у цьому заголовку сексизм. Зокрема, 18.1% з них вважають, що він однозначно присутній, а 19.5% – що скоріше присутній. 4.2% не визначилися з відповіддю.

Приблизно половина (54.2%) опитаних, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, вважає, що в цьому заголовку відсутній сексизм. Із них чверть (26%) переконана, що він однозначно відсутній, а більше чверті (28.2%) – що він скоріше відсутній. Заразом 41.2% респондентів з цієї підгрупи вбачають у цьому заголовку сексизм: однозначно так вважають 13%, а 28.2% вважають, що він скоріше наявний. 4.3% не визначилися з відповіддю.

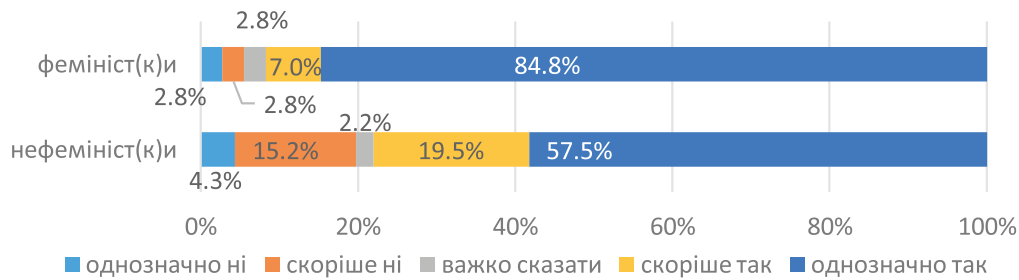
Мал. 29. Розподіл відповідей на питання: «Чи містить цей заголовок ознаки сексизму: «У Греції президентом країни вперше стала жінка»?»

3. «Найсексуальніші народні депутати України (жінки) – топ-25»

Здебільшого респондент(к)и вбачають у цьому заголовку сексизм (Мал. 30).

91.8% опитаних, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, вважають, що в цьому заголовку є сексизм. 84.8% з них зазначили, що він однозначно наявний, а 7% – що скоріше наявний. Натомість 5.6% респондентів/ок з цієї підгрупи не вбачають у цьому заголовку сексизму: 2.8% вважають, що він однозначно відсутній, а 2.8% – що скоріше відсутній. 2.8% не визначилися з відповіддю.

Приблизно три чверті респондентів/ок (78.1%), які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, також вбачають у цьому заголовку сексизм. Однозначно так вважають 58.6%, а 19.5% припускають, що він скоріше є. Однак 19.5% опитаних з цієї підгрупи не вбачають у цьому заголовку сексизму: 4.3% переконані, що він однозначно відсутній, а 15.2% – що він скоріше відсутній. 2.2% не визначилися з відповіддю.

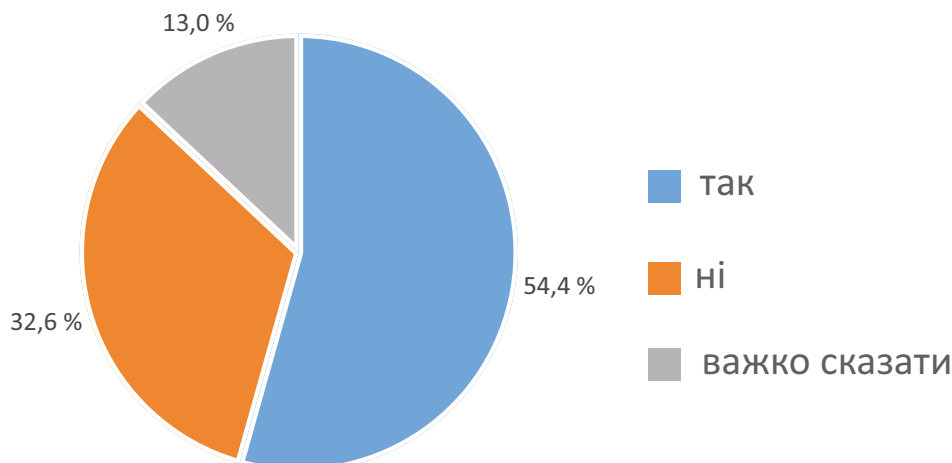
Мал. 30. Розподіл відповідей на питання: «Чи містить цей заголовок ознаки сексизму: «Найсексуальніші народні депутати України (жінки) – топ-25»?»

Фемінізм та освіта за фахом журналіста

Як було зазначено вище, 70.4% респондентів/ок навчалися за спеціальністю «Журналістика» (Мал. 4). Ми поставили додаткові запитання тим, хто зараз навчається (24.4%) або закінчили навчання за останні п'ять років (14.3%), – 38.7% від усіх респондентів/ок цього опитування (Мал.4). Наступні відповіді наведені у відсотках відносно кількості опитаних, які здобули фах журналіста за останні п'ять років.

1. Курси та теми гендерного спрямування в навчальних програмах з журналістики

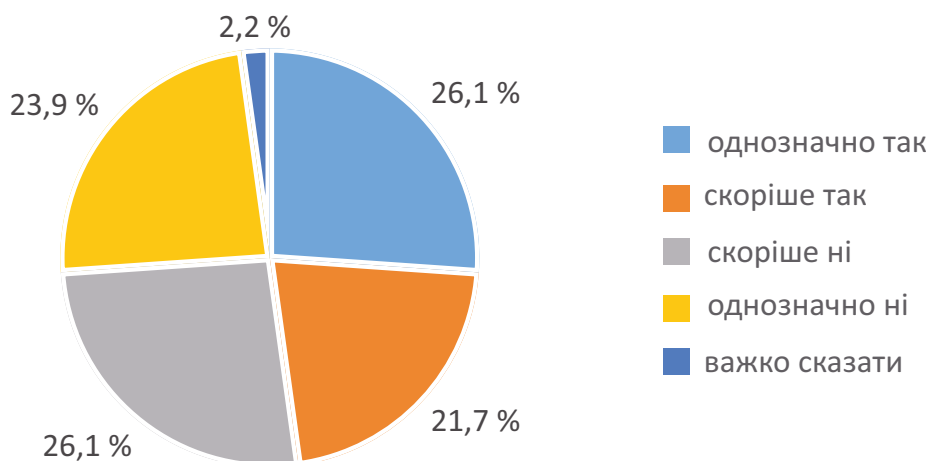
Приблизно половина (54.3%) респондентів/ок, які навчалися за останні п'ять років, мали в навчальній програмі в університеті теми та курси, присвячені питанням гендерної нерівності, гендерночутливої журналістики тощо (Мал. 31). Майже третина з них (32.6%) не мала таких курсів та тем. 13% респондентів/ок не визначилися з відповіддю.

Мал. 31. Розподіл відповідей на питання: «Чи є / були у вас курси чи теми гендерного спрямування в університеті (присвячені питанням гендерної нерівності, гендерночутливої журналістики тощо)?»

2. Випадки сексизму під час навчання журналістиці

Кількість респондентів/ок, які стикалися з сексизмом під час навчання журналістиці та не мали такого досвіду, виявилася майже однаковою (Мал. 32). 47.8% опитаних зіштовхувалися під час навчання журналістиці із сексизмом – гендерними стереотипами, упередженнями, дискримінацією за ознакою статі. Зокрема, 26.1% відповіли «однозначно так» на це питання, а 21.7% – «скоріше так». 50% не зіштовхувалися з сексизмом під час навчання журналістиці: 23.9% відповіли «однозначно ні» на це запитання, а 26.1% обрали «скоріше ні». 2.2% опитаних не визначилися з відповіддю.

Мал. 32. Розподіл відповідей на питання: «Чи зіштовхувалися / зіштовхуетесь ви з випадками сексизму (гендерними стереотипами, упередженнями, дискримінацією за ознакою статі) в університеті з боку викладачів/ок?»

Висновки

Висновки В онлайн-опитуванні з допомогою Google-форми в грудні 2021 року взяли участь 119 респондентів/ок (87.4% жінок та 12,6% чоловіків). Серед них 34.4% є журналіст(к)ами, 12.6% – редактор(к)ами, 42% – викладач(к)ами журналістики, а 10.9% – студент(к)ами журналістики. Також більшість респондентів/ок (70.4%) навчалася за спеціальністю «Журналістика», а щонайменше половина (52.5%) цікавиться тематикою прав людини.

Метою опитування було виявлення особистих та професійних передумов реалізації гендерночутливої журналістики. Зокрема, ми з'ясували: 1) ступінь підтримки респондент(к)ами стереотипів та упереджень відносно ідей фемінізму; 2) деякі практичні навички гендерночутливої журналістики (на прикладі виявлення сексизму в медійних заголовках); 3) досвід формування гендерної чутливості у фаховій університетській освіті (на прикладі досвіду сексизму та гендерночутливих курсів в університетах).

Ми спиралися на припущення, що основним чинником, який впливає на ставлення до ідей фемінізму, – це особиста ідентифікація себе як нефеміністки/та або феміністки/та. Тому було проведено порівняльний аналіз відповідей двох підгруп респондентів/ок – серед тих, які вважають себе фемініст(к)ами, та тих, які себе такими не вважають. Переважна більшість респондентів/ок має позитивні асоціації зі словами «фемінізм» та «феміністка» (наприклад, «свобода», «рівність», «права» тощо). Незначна частина опитаних (близько 8%) навели негативні асоціації з фемінізмом, або нейтральні асоціації (близько 3%). Майже половина (48.7%) респондентів/ок вважає, що феміністки виступають за рівні права та можливості для жінок та чоловіків, проти дискримінації та гендерного насильства, а також за свободу вибору для жінок. Однак 7.6% опитаних переконані, що фемінізм спрямований проти чоловіків та рівності.

Більше половини (60.5%) респондентів/ок вважають себе фемініст(к)ами. 16.8% такими себе не вважають, а ще 22.7% не визначилися з відповіддю. Висока частка феміністок та феміністів пояснюється цільовою групою опитування, а саме тим, що посилка на нього поширювалася переважно каналами комунікації Центру прав людини ZMINA. Отже, ми не можемо стверджувати, що така позиція характерна для журналістської спільноти у цілому.

Водночас, незважаючи на різницю в самоідентифікації, відповіді феміністок/тів та нефеміністок/тів на запитання про стереотипи відносно ідей фемінізму не були полярними. Відповіді обох груп респондентів/ок на тему стереотипів та поширених ідей на тему фемінізму не свідчать про суттєві розбіжності чи поляризації між думками тих, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, і не ідентифікують. Загалом респондент(к)и з обох груп не підтримали поширені упередження щодо фемінізму та демонстрували послідовність у своїх відповідях. У переважній більшості позитивних чи нейтральних тверджень про фемінізм позиції респондентів із цих груп є дуже близькими. Наприклад, більше 90% опитаних погодилися з тезою про те, що «феміністка може бути хорошою мамою», з тим, що «Чоловіки можуть підтримувати фемінізм», «Феміністка може створити хорошу сім'ю», «Феміністка може виглядати жіночно» та іншими. Також, переважна більшість опитаних з обох груп не згодна з тим, що ідеї фемінізму суперечать сімейним цінностям: 95.9% респондентів/ок, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, та 81.1% тих, які так себе не ідентифікують. Також більшість опитаних серед обох груп не згодна з тим, що фемінізм ігнорує біологічні відмінності між жінками та чоловіками: 89% тих, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, та 65,1.%, які себе так не ідентифікують. Згодні з цією думкою 8.4% тих, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, та 23.9% тих, які так себе не ідентифікують.

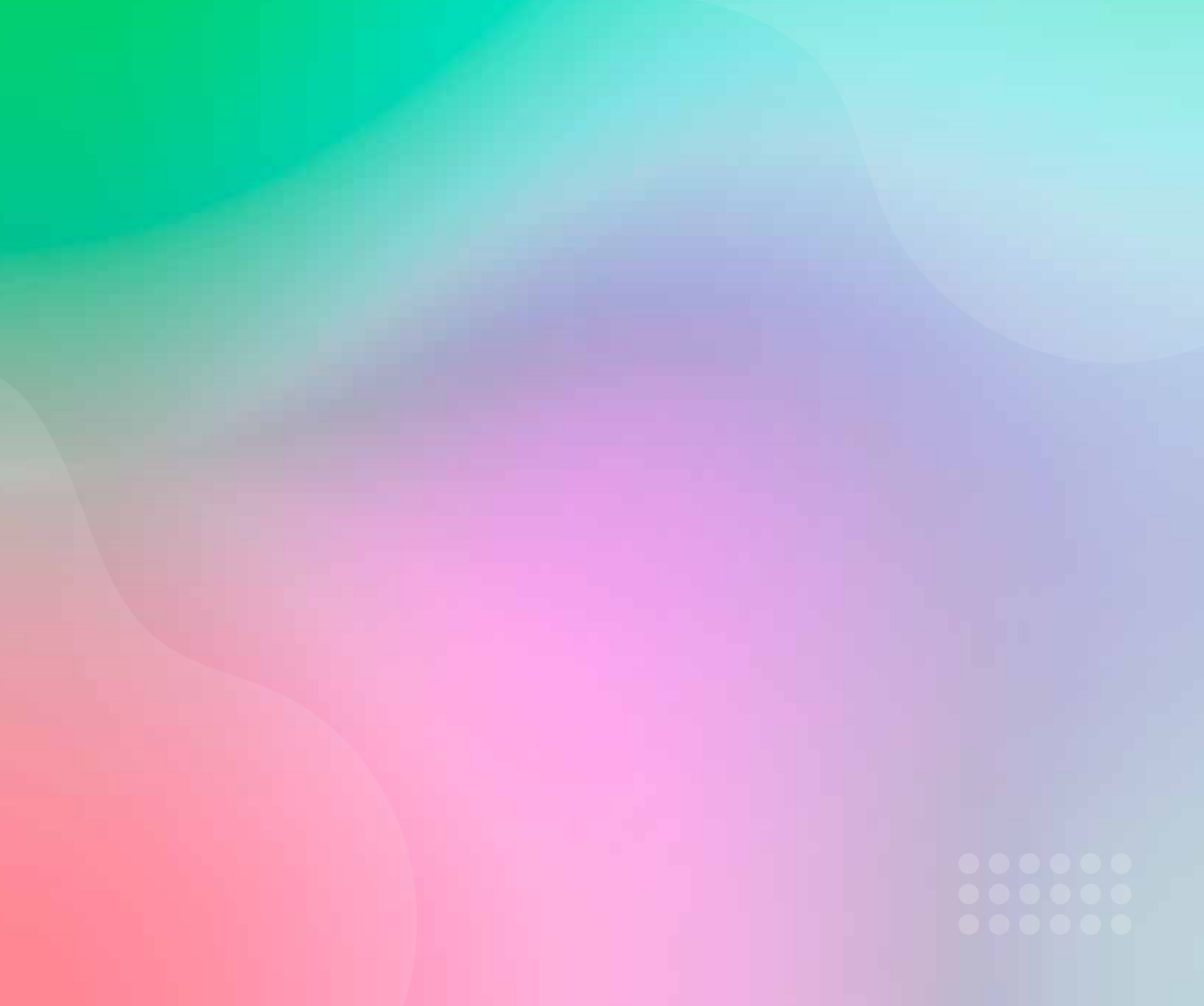
Певні очікувані розбіжності спостерігаються у незгоді з деякими негативними твердженнями відносно фемінізму, проте, і серед опитаних нефеміністів/ок більшість їх не підтримують. Наприклад, три чверті респондентів/ок, які не ідентифікують себе як фемініст(к)и, не поділяють думки про те, що «феміністками стають переважно через нестачу чоловічої уваги», про те, що «феміністки прагнуть бути схожими на чоловіків»; близько 2/3 – про те, що «феміністки переважно нещасливі в особистому житті». Ймовірно, на такі оптимістичні результати вплинуло те, що цільова група – це жінки та чоловіки з вищою освітою, рівень обізнаності яких про фемінізм може бути вищим, що, відповідно, сприяє зниженню упередженості відносно нього в цілому.

Один із блоків опитування стосувався навичок ідентифікації проявів сексизму в заголовках медійних матеріалів. Виявилось, що опитані, які ідентифікують себе як фемініст(к)и, значно частіше вміють ідентифікувати ці прояви. Поряд з цим, думки опитаних з обох підгруп виявилися майже ідентичними в оцінці заголовка: «У Греції президентом країни вперше стала жінка»: 37,6% з числа феміністок/тів та

41,2% з числа нефеміністок/нефеміністів визначили цей заголовок як сексистський, який насправді є констатацією факту та не відтворює жодних гендерних стереотипів та упереджень. Це свідчить про те, що доцільно продовжити роботу над формуванням та закріпленням навичок гендерночутливої журналістики навіть у фаховому та теоретично підготовленому журналістському середовищі.

Важливою передумовою формування знань та навичок гендерночутливої журналістики, є фахова університетська освіта.

Приблизно половина (54.3%) респондентів/ок, які є студент(к)ами та навчалися журналістиці за останні п'ять років, мали в освітній програмі в університеті теми та курси, присвячені питанням гендерної нерівності, гендерночутливої журналістики. Водночас майже третина з них (32.6%) не мала таких курсів. Водночас майже половина опитаних з цієї групи, зіштовхувалася із сексизмом під час навчання (47.8%). Це говорить про суперечливість між формальним та неформальним боком фахової освіти: з одного боку, у навчальних планах можуть бути включені відповідні курси, з іншого – досі практикується сексизм та, як ми припускаємо, практично відсутні системи запобігання та протидії сексизму в університетах.

zmiNA